

Пам'яті професора Олександра Гутерха (16.02.1936—26.12.2023)

28 грудня 2023 р. професор Tomasz Janik розіслав електронною поштою листа з інформацією, що в той день, 28 грудня 2023 р. не стало професора Олександра Гутерха. Це була дуже сумна новина для всіх геофізиків і геологів, і для тих, хто знав його особисто, і для тих, хто особисто його не знав, але був добре обізнаний з його видатними класичними роботами. Олександр Гутерх був фахівцем світового рівня, змістовною, багатогранною, цікавою, доброю людиною.

Приємно зазначити, що у Олександра Гутерха дуже давно склались творчі, постійні наукові зв'язки та контакти з нашим Інститутом геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України. Згадаємо, як все це було...

Всесвітньо відомий фахівець нашого Інституту професор, член-кореспондент АН УРСР В.Б. Соллогуб [1] успішно вивчав будову

зовнішньої земної кори та верхньої мантії новим на той час для вітчизняної геофізики методом глибинного сейсмічного зондування (ГСЗ) [2]. В.Б. Соллогуб був ініціатором побудови розвернутої програми міжнародних сейсмічних спостережень як в Україні, так і у східній Європі за допомогою ГСЗ [1]. Олександра Гутерха зацікавили ці роботи, і, щоб швидше поглибитися в них, він почав приїжджати в Київ у наш Інститут, щоб познайомитись із В.Б. Соллогубом і розпочати спільні роботи в цьому напрямі. В.Б. Соллогуб таке співробітництво вітав, і почалась успішна співпраця Інституту геофізики АН УРСР та Інституту геофізики Польської АН з використання ГСЗ для вивчення будови глибинних геологічних структур.

Результати інтенсивної спільної роботи дали можливість підготувати відповідні змістовні публікації. Так, у 1974 р. було оприлюднено першу спільну роботу, в якій співавторами Олександра Гутерха були В.Б. Соллогуб, А.В. Чекунов та інші [3]. У 1975 р. на XIV Генеральній асамблеї Європейської сейсмологічної комісії (General assembly of the European Seismological commission), що відбувалась у Берліні, була представлена нова робота з попередніми результатами за міжнародним профілем VIII (Kielce (Poland)—Tarnopol (Ukraine) [4]). Ці самі, але остаточні результати були опубліковані в добре відомому у професійному світі журналі, що видається в Польщі [5]. Роботи проводились інтенсивно, почали виходити у світ монографії зі спільними результатами [6—8]. Олександр Гутерх брав також участь у редагуванні монографій. Наприклад, він був одним з редакторів

видань [9, 10]. Перелічених статей та монографій достатньо, щоб відзначити надзвичайно високий фах Олександра Гутерха, а також його виключно високу працездатність.

У наступні роки Олександр Гутерх активно співпрацював з нами, що засвідчують публікації робіт, виданих у самих престижних міжнародних фахових журналах і монографіях [11—15]. Отже, склалась міжнародна фахова група геофізиків і геологів, яка активно і результативно працювала. Олександр Гутерх був у ній одним з центральних фахівців.

Останній раз Олександр Гутерх був у Києві в 2014 р. Ми з ним були на прийомі у видатної людини і науковця — Президента НАН України, академіка Б.Є. Патона, який високо оцінив результати нашої спільної роботи.

У мене давно склалися добрі не тільки професійні, а й особисті відносини з Олександром Гутерхом. Коли я був у Варшаві, він запрошував мене до себе в гості, познайомив з дружиною Барбарою, яка надзвичайно смачно готувала. Це було, по-перше, дуже приємно, а по-друге, дуже цікаво, оскільки їх дім — це сукупність кількох безцінних колекцій. З'ясувалось, що Олександр багато років збирав різні оригінальні експонати, що стосувалися географії, історії, світової літератури, релігії. Цим колекціям було багато років — отже, цікавою особистістю він був ще з молодих років. А ще він був мужньою людиною. Тільки такі люди бувають в експедиціях в Антарктиді, а він, як відомо, там був.

Олександра Гутерха не стало, але він залишається з нами назавжди, запорука тому — його роботи і наша пам'ять.

В.І. Старостенко

Список літератури

1. Харитонов О.М. Жизненный и творческий путь В.Б. Соллогуба. В сб.: *Всеволог Борисович Соллогуб. Биобиблиография ученых Украинской ССР*. Киев: Наук. думка, 1982, 68 с.
2. Subbotin S.I., Sollogub V.B., Chekunov A.V., Livanova L.P. Crustal investigation of East Carpathian and adjoining regions by means of deep seismic sounding. *Pap. 9th assembly Europ. Seismol. Commis. Kobenhavn*, 1967, P. 17—27.
3. Гутерх А., Соллогуб В.Б., Чекунов А.В., Пайхель Я., Гейко В.С., Перхук Э., Ливанова Л.П., Ковалевский Л., Клушин В.И. Строение земной коры на западном участке VIII Международного профиля ГСЗ: район Рава-Русская. *Междунар. рабочее совещание по вопросам научного изучения глубинного строения земной коры сейсмическими методами. Тез. докл.* Киев, 1974, С. 26—27.
4. Sollogub V.B., Guterch A., Chekunov A.V., Materzok R., Geyko V.S., Pajchel J., Livanova L.P., Perchuc E., Kovalski T. (1975). Deep structure of the Earth's crust along the western part of international profile VIII (Kielce (Poland) — Tarnopol (USSR)): Preliminary results. *XIV General assembly of the Europ. Seismol. Commis. Berlin* (pp. 317—326).
5. Sollogub V.B., Guterch A., Chekunov A.V., Materzok R., Geyko V.S., Pajchel J., Livanova L.P., Perchuc E., Klushin V.I., Kovalski T. (1976). Structure of the Earth's crust along the international DSS profile VIII from Tarnopol (USSR) — to Kielce (Poland). *Acta Geophysica Polonica*, 24(2), 123—137.
6. Гутерх А., Соллогуб В.Б., Матежок Р., Чекунов А.В., Пайхель Я., Гейко В.С., Перхук Э., Ливанова Л.П., Ковалевский Л., Клушин В.И. Строение земной коры на участке Хмельницкий (СССР) — Кельце (ПНР): VIII Международный профиль ГСЗ. В кн.: *Строение земной коры и верхней мантии по данным сейсмических исследований*. Киев: Наук. думка, 1977, С. 158—171.
7. Соллогуб В.Б., Просен Д.П., Гутерх А. Введение. В кн.: *Строение земной коры и верхней мантии Центральной и Восточной Европы*. Киев: Наук. думка, 1978, С. 5—10.
8. Соллогуб В.Б., Дачев Хр., Петков Ив., Пожгай К., Милитцер Х., Ойсберг Р., Гутерх А.,

- Перхуць Э., Корня И., Константинеску П., Бородулин М.А., Краснопевцева Г.В., Литвиненко И.В., Непрочнов Ю.П., Померанцева И.В., Разинкова М.И., Чекунов А.В., Халевин И.И., Беранек Б., Просен Д., Драгашевич Т., Андрич Б. Раздел Мохоровичича. В кн.: *Структура земной коры Центральной и Восточной Европы по данным геофизических исследований*. Киев: Наук. думка, 1980, С. 123—126.
9. *Строение земной коры и верхней мантии Центральной и Восточной Европы*. Отв. ред. В.Б. Соллогуб, А. Гутерх, Д. Просен. Киев: Наук. думка, 1978, 217 с.
  10. *Структура земной коры Центральной и Восточной Европы по данным геофизических исследований*. Отв. ред. В.Б. Соллогуб, А. Гутерх, Д. Просен. Киев: Наук. думка, 1980, 206 с.
  11. Bogdanova S., Gorbatshev R., Grad M., Janik T., Guterch A., Kozlovskaya E., Motuza G., Skridlaite G., Starostenko V.I., Taran L. and EUROBRIDGE and POLONAISE Working Groups. (2006). EUROBRIDGE: new insight into the geodynamic evolution of the East European Craton. In Gee D.G., Stephenson R.A. (Eds.), *European Lithosphere Dynamics* (pp. 599—625). Geol. Soc., London, Mem. 32.
  12. Starostenko V., Czuba W., Grad M., Gintov O., Gryn D., Guterch A., Hegedüs E., Janik T., Kolomiyets K., Komminaho K., Kutas R., Legostaeva O., Lysynchuk D., Omelchenko V., Šroda P., Stephenson R., Thybo H., Tiira T., Tolkunov A. (2012). Velocity model of the crust and upper mantle along the profile PANCAKE from Pannonian basin across Carpathians towards the cratonic Europe. *Geophysical Research Abstracts, Vol. 14, EGU 2012-2912, 2012, EGU General Assembly, 2012*.
  13. Starostenko V., Janik T., Kolomiyets K., Czuba W., Šroda P., Grad M., Kovacs I., Stephenson R., Lysynchuk D., Thybo H., Artemieva I., Omelchenko V., Gintov O., Kutas R., Gryn D., Guterch A., Hegedüs E., Komminaho K., Legostaeva O., Tiira T., Tolkunov A. (2013). Seismic velocity model of the crust and upper mantle along profile PANCAKE across the Carpathians between the Pannonian Basin and the East European Craton. *Tectonophysics, 608*, 1049—1072.
  14. Starostenko V., Janik T., Lysynchuk D., Šroda P., Czuba W., Kolomiyets K., Aleksandrowski P., Gintov O., Omelchenko V., Komminaho K., Guterch A., Tiira T., Gryn D., Legostaeva O., Thybo H., Tolkunov A. (2013). Mesozoic(?) lithosphere-scale buckling of the East European Craton in southern Ukraine: DOBRE-4 deep seismic profile. *Geophysical Journal International, 195(2)*, 740—766.
  15. Starostenko V., Janik T., Yegorova T., Farfuliak L., Czuba W., Šroda P., Thybo H., Artemieva I., Sosson M., Volfman Yu., Kolomiyets K., Lysynchuk D., Omelchenko V., Gryn D., Guterch A., Komminaho K., Legostaeva O., Tiira T., Tolkunov A. (2015). Seismic model of the crust and upper mantle in the Scythian Platform: the DOBRE-5 profile across the north western Black Sea and the Crimea peninsula. *Geophysical Journal International, 201(1)*, 406—428.